

שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים רצד

שאלת ממני אם יש לו אצלי טעם למה הטריח הקב"ה את אליהו מהלך ארבעים יום עד אשר בא אל הר אלהים והראהו כל אותה מראה והלא בארץ ישראל אשר שם עיקר הנבואה והקדושה היה יכול להודיעו הנבואה כי הר חורב אחר שנסתלקה השכינה לא נשאר בו שום קדושה:

תשובה כבר ידעת שאין הקב"ה חפץ שילמדו על בניו קטיגוריא ולא דלטוריא אלא סנגוריא וזכות ורוצה שהצדיק יתפלל על הדור כאשר עשה אברהם אבינו ע"ה ולא כאשר עשה נח ולכן כתיב מי נח ונקראת על שמו ואליהו ז"ל לעולם היה מקנא והכי איתא במדרש אמר לו הקב"ה לעולם אתה מקנא קנאת בשמים על גילוי עריות קנאת על הברית דכתיב כי עזבו בריתך בית ישראל חייך שאין ישראל עושין ברית עד שאתה רואה בעיניך וכו' ואתיא כמאן דאמר פנחס זה אליהו והכי משמע נמי קח נא את נפשי כי לא טוב אנכי מאבותי משמע שהאריך כבר ימים הרבה וכשראה הקב"ה שלעולם היה מקנא ולא היה מלמד על ישראל זכות ולא התפלל עליהם אלא אדרבא נשבע אם יהיה השנים טל ומטר כי אם לפי דברי וראה בצערן של ישראל שהיו מתים ברעב ולא התפלל עד שריחם הקב"ה בשנה השלישית ואמר לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה ואפילו אחר שאמרו כל העם ה' הוא האלהים לא התפלל עליהם אלא אדרבא שאל את נפשו למות והיה הקב"ה מתאוה שיתפלל על בניו ואמר וכי לא למד זה ממש רבו שהתפלל לפני כמה פעמים על ישראל ומסר נפשו עליהם אמר אעשה לו רמזים ודברים אשר נעשה למשה רבו ויזכור מעשיו וילמוד לבטל הקטגוריא וילמד עליהם זכות כאשר עשה משה. ולפיכך הלך בכח האכילה ארבעים יום כאשר עמד משה ארבעים יום ומ' לילה לחם לא אכל והביאו אל הר האלהים מקום המעמד הגדול ומשה מליץ בין ישראל ובין אביהם והלינו במערה והיא נקראת הצור אשר נתישב שם משה ואמר לו מה לך פה אליהו כלומר מי הביאך פה מקום משה רבך אולי יזכור וישוב לבקש רחמים ואדרבא הוסיף לומר דלטוריא עזבו בריתך בני ישראל את מזבחותיך הרסו ואת נביאך הרגו ובהכלל את מזבחותיך הרסו רמוז שהיו בונין מזבחות לע"ז. אמר לו הקב"ה עדיין אתה מקנא צא ועמדת בהר לפני ה' כאשר אמר למשה הנה מקום אתי ונצבת על הצור ושמתך בנקרת הצור וגו' והיא המערה והראהו ולימדו י"ג מדות רחמים ואמר לו אם יעשו לפני כסדר הזה מיד אני מרחם עליהם כדי שיתן אליהו אל לבו ויזכור י"ג מדות של רחמים והעביר לפניו רוח גדולה וגו' במדרש א"ל בשעה שהרוח יוצא לעולם הקב"ה מרשלו בהרים ומשברו בסלעים ואומר לו הזהר שלא תזיק את בריותי ע"כ ועל דרך זה הרעש והאש והמתרגם אמר מלאכי רוחא ומלאכי זיעא ומלאכי אישתא וקל דמשבחין בחשאי ורמוז לו אע"פ שיש לפני שלוחים של זעם חביב לפני קלא דתפלה ושבח בלחש וזהו קול דממה דקה ואמרו במדרש המתין לו שלש שעות ועדיין עמד בדבריו הראשונים ואמר קנא קנאתי ע"כ. כיון שראה הקב"ה שעדיין הוא מקנא אמר אין זה ראוי לעמוד בעולם אמר לו ואת אלישע תמשח לנביא תחתיך לקחת נפשו אי אפשר שכבר נתתי לו את בריתי שלום להניחו בעולם אי אפשר דלעולם יהיה מקנא ולא ילמוד סניגוריא על ישראל הילכך יסתלק לעליונים. ואם תשאל למה לא התפלל אליהו על הדור לפי שהיו בהם שלש העבירות החמורות ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וחשב שלא תועיל התפלה. ומ"מ היה לו לעשות מה שעליו שכבר היו שם צדיקים הרבה כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו ובזכותם ובזכות תפלת הצדיק היו השאר נצולים ולא יתקיים והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו:

ילקטות שמעוני הושע (רמז תקל"א)

אומרים על אליהו והושע אכזרים היו. ח"ו לא היו אכזרים. האכזרי היה מציל

מ"א (יט:ד)

(ד) והוא הלך במדבר דרך יום ויבא וישב תחת רתם אחד וישאל את נפשו למות ויאמר רב עתה ה' קח נפשי כי לא

טוב אנכי מאבתי:

מ"א (יט:ז)

והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע:

מלכים א פרק יז

(כ) ויקרא אל ה' ויאמר ה' אלהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה:

מ"א (יח:יז-יח)

(יז) ויהי כראות אחאב את אליהו ויאמר אחאב אליו האתה זה עכר ישראל:

(יח) ויאמר לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך בעזבכם את מצות ה' ותלך אחרי הבעלים:

מ"א (טז:ד)

בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחה באבירם בכרו יסדה ובשגיב ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון:

יהושע (ז:כד-כו)

(כד) ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת הכסף ואת האדרת ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנתיו ואת שורו ואת חמרו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל אשר לו וכל ישראל עמו ויעלו אתם עמק עכור: (כה) ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה'...

פסיקתא רבתי (איש שלום) פרשה ד

[ויקח אליהו וגו'] כך פתח ר' תנחומא (בירושלמי) [בי ר' אבא] ובנביא העלה ה' את ישראל ממצרים (הושע י"ב י"ד) זה משה ובנביא נשמר (שם / הושע י"ב /) זה אליהו, אתה מוצא שתי נביאים עמדו להם לישראל משבמו של לוי משה ראשון ואליהו אחרון (גואלן) [ושניהם גואלים את] ישראל בשליחות, משה גאלם ממצרים בשליחות ועתה לך ואשלחך אל פרעה וגו' (שמות ג') ואליהו גאלם לעתיד לבא בשליחות הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו' (מלאכי ג' כ"ג), משה שגאלם ממצרים תחלה עוד לא חזרו ונשתעבדו במצרים, ואליהו כשיגאל אותם מן הרביעית מאדום עוד אינם חוזרים ומשתעבדים אלא [היא] תשועת עולם, ואת מוצא שמושה ואליהו שוין זה לזה ככל דבר, משה נביא אליהו נביא, משה נקרא איש האלהים (דברים ל"ג א') ואליהו נקרא איש האלהים (מלכים א' י"ז י"ח), משה עלה למעלה ואליהו עלה למעלה שנאמר ויהי בהעלות אליהו (שם / מלכים / ב' ב' א'), ומשה הרג את המצרי ואליהו הרג את חיאל ויאשם בבעל וימת (הושע י"ג א'), משה (נתבלבל) [נתבלבל] על ידי אשה על ידי בתו של יתרו קראן לו ויאכל לחם (שמות ב' כ') ואליהו (נתבלבל) [נתבלבל] על ידי הצרפתי לקחי נא לי פת לחם (מלכים א' י"ז י"א), משה ברח מפני פרעה ואליהו ברח מפני איזבל, משה ברח ובה לבאר ואליהו ברח ובה לבאר דכתיב ויקם וילך וגו' ויבא באר שבע (שם / מלכים א' / י"ט ג'), משה ויכסהו הענן ששת ימים (שמות כ"ד ט"ז) ואליהו עלה בסערה ויהי בהעלות וגו' (מלכים ב' כ' א'), במשה נאמר אם כמות אדם ימותן אלה (במדבר ט"ז כ"ט) ובאליהו חי' אלהי ישראל [אשר עמדתי לפניו] אם יהיה [השנים האלה] מל וממר כי אם לפי דברי (מלכים א' י"ז א'), במשה ויעבור ה' על פניו (שמות ל"ד ו') ובאליהו והנה ה' עובר (מלכים א' י"ט י"א), במשה וישמע את הקול (במדבר ז' פ"ט) ובאליהו והנה אליו קול וגו' (מלכים שם / א' / ט"ז / י"ג), משה כינס את ישראל להר סיני ואליהו כינסם להר הכרמל, משה ביער עובדי ע"ז שימו איש חרבו על ירכו וגו' (שמות ל"ב כ"ז) ואליהו ביער ע"ז ותפש נביאי הבעל ושחטם, משה קנא מי לה' אלי (שם / שמות / שם / ל"ב / כ"ו) ואליהו קנא ויאמר אליהו לכל העם גשו נא אלי (מלכים א' י"ח ל'), משה נטמן במערה ושמתך בנקרת הצור (שמות ל"ג כ"ב) ואליהו נטמן במערה ולן שם כדכתיב ויבא אל המערה וילן שם (מלכים א' י"ט ט'), במשה ויבא אל הר האלהים (שמות ג' א') ובאליהו ויבא אל הר האלהים (מלכים שם / א' / ט"ז / ח'), משה בא למדבר ואליהו בא למדבר והוא הולך למדבר (שם שם / מלכים א' / ט"ז / ד'), משה השיח עמו על ידי מלאך וירא אליו מלאך ה' (שמות ג' ב') ואליהו על ידי מלאך הנהגה זה מלאך (מלכים שם / א' / ט"ז / ה'), משה שהה ארבעים יום וארבעים לילה שלא אכל ושלא שתה וכן אליהו הלך בכח האכילה ההיא ארבעים יום, משה העמיד גלגל החמה ביום הזה אהל תת פחדך וגו' (דברים ב' ל') ואליהו העמיד גלגל החמה היום וידע כי אתה האלהים בישראל (מלכים א' י"ח ל"ו), משה התפלל על ישראל אל תשחת עמך ונחלתך (דברים ט' כ"ו) ואליהו נתפלל על ישראל עני ה' עני [וגו' ואתה הסבת וגו'] (מלכים שם / א' / י"ח / ל"ז), משה כשנתפלל על ישראל תפש וכות אבות זכור לאברהם ליצחק ולישראל (שמות ל"ב י"ג) וכן אליהו ה' אלהי אברהם יצחק [וישראל] (מלכים שם / א' / י"ח / ל"ז), משה קיבלו ישראל על ידו אהבתו של מקום כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז') ואליהו קבלו על ידו אהבתו של מקום שנאמר ה' הוא האלהים (מלכים שם / א' / י"ח / ל"ט), משה עשה משכן בתוך בית סאתים וזע ואליהו עשה דכסומני (פירוש שביל) בתוך בית סאתים וזע, בדבר אחד מצינו משה גדול מאליהו, שלמשה אמר ואתה פה עמוד עמודי (דברים ה' כ"ז) ולאליהו מה לך פה אליהו (מלכים א' י"ט ט'), משה הוריד את האש ואליהו הוריד את האש, משה כשהוריד את האש היו כל ישראל עומדים ורואין (אותם) [אותה] וירא כל העם וירוו (ויקרא ט' כ"ד) [ואליהו וירא כל העם ויפלו על פניהם] (מלכים א' י"ח ל"ט), משה בנה מזבח ואליהו בנה מזבח, משה קרא שם ה' (מזבח) [למזבח] ויקרא שמו שם ה' ניסי (שמות י"ז ט"ו) ואליהו שם מזבחו ה' ויהן את האבנים בשם ה' (מלכים שם / א' / י"ח / ל"ב), משה כשכנה את המזבח בנה אותו של שתיים עשרה אבנים שנאמר ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים [וגו'].

מלכים ב (פרק ב)

- (א) ויהי בהעלות ה' את אליהו בסערה השמים וילך אליהו ואלישע מן הגלגל:
- (ד) ויאמר לו אליהו אלישע שב נא פה כי ה' שלחני יריחו ויאמר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך ויבאו יריחו:
- (ו) ויאמר לו אליהו שב נא פה כי ה' שלחני הירדנה ויאמר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך וילכו שניהם:
- (ז) וחמשים איש מבני הנביאים הלכו ויעמדו מנגד מרחוק ושניהם עמדו על הירדן:
- (ח) ויקח אליהו את אדרתו ויגלם ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו שניהם בחרבה:

רשי על שמות (פרק לב פסוק יג)

לאברהם ליצחק ולישראל - (ש"ר) אס לשרפה הס זכור לאברהם שנסר עזמו להשרף עליו צאור כשדים אס להריגה זכור ליצחק שפסע צאורו לעקידה אס לגלות זכור ליעקב שגלה לחן ואס אינן נלוין צכותן מה אתה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול ואס כסא של ג' רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך ק"ו לכסא של רגל א' (ברכות לז):

מלאכי פרק ג

(יט) כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף:

- (כ) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק:
- (כא) ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם ביום אשר אני עשה אמר ה' צבאות: פ
- (כב) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים:
- (כג) הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא:
- (כד) והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא והכיתי את הארץ חרם:

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק כה

אמר ריש לקיש הוא פינחס הוא אליהו, אמר לו הקב"ה אתה נתת שלום ביני וביני בני ישראל, אף לעתיד לבוא אתה עתיד ליתן שלום ביני וביניהם, שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא (מלאכי ג' כ"ג): והיתה לו ולזרעו אחריו. שהיה מבורכים ממני לעולם: